

Богиня Л.В.

*директор навчально-наукового центру
з підготовки іноземних громадян*

Колєчкіна І.В.

*викладач закладу вищої освіти
навчально-наукового центру
з підготовки іноземних громадян*

Українська медична стоматологічна академія

М. Полтава, Україна

**МІЖКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ
ЯК ДОМІНАНТА ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО КЛІМАТУ
В НАВЧАЛЬНІЙ ГРУПІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ**

Однією з найважливіших проблем сучасної педагогічної психології є визначення чинників успішної адаптації іноземних студентів до умов навчання у закладі вищої освіти. Найбільш гостро це питання постає у сфері пошуку шляхів сприяння соціально-психологічній адаптації до організації навчально-виховного процесу у полінаціональних групах пропедевтичного етапу навчання.

Кожний іноземний студент, що проходить підготовку до вступу у заклади вищої освіти України, постає перед необхідністю проходження складного процесу адаптації: до нового освітнього середовища; до нових для себе соціокультурних особливостей країни; до умов спілкування з представниками різних національностей тощо. Завдання педагога – визначити умови успішності процесу адаптації, зокрема міжкультурної, задля забезпечення якісної підготовки іноземних студентів до подальшої фахової освіти.

Міжкультурна адаптація – окремий аспект соціально-культурної адаптації, результатом якої є успішна взаємодія з новим соціокультурним середовищем відповідно до його традицій і норм.

У наукових дослідженнях процесів міжкультурної комунікації та міжкультурної адаптації доведено, що навіть сприятливе поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів адаптації може призвести до «культурного шоку»[5], проявами якого стають підвищена напруга; відчуття втрати рідного, близького; відчуття безпорадності, нездатності вступати в комунікацію з представниками іншої культури; песимістичні настрої, що впливають на процес і результати навчання.

Успішна міжкультурна адаптація стає можливою за умови набуття навичок міжкультурної комунікації як у межах малого колективу навчальної групи, закладу освіти, так і в соціокультурному середовищі міста й країни в цілому.

Питання філософії та психології міжкультурної комунікації були об'єктом наукових пошуків вітчизняних (Л. Мацько, О. Селіванової, Н.Паперної, А. Козак) і зарубіжних (І. Абакумової, І. Стерніна, К. Оберга, Г. Захарової) учених. Більш дослідженими, на нашу думку, є педагогічні аспекти міжкультурного спілкування в процесі навчання іноземних мов (зокрема роботи Є.Верещагіна, В. Костомарова, В. Фурманової).

Спираючись на наукові розвідки, у прикладному аспекті формування навичок спілкування в полікультурному середовищі розглядаємо міжкультурну комунікацію як взаємодію культур у певному часовому й просторовому вимірах, коли культурні контакти набувають різних форм і реалізуються у діалозі іноземних студентів між собою, а також з українськими студентами, викладачами, державними службовцями, мешканцями міста тощо. У процесі міжкультурного спілкування відбувається діалог культур, під час якого комуніканти виявляють спільне для обох (кількох) культур і специфічне для

кожної; внутрішні етноспецифічні поняття екстеріоризуються вербальними засобами, а результатом міжкультурної комунікації є формування «третьої культури» на основі взаємопроникнення рідної й нової.

Основна мета пропедевтичного етапу навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти України – вивчення ними мови й адаптація до нових умов навчання й проживання (фізіологічна, соціально-психологічна, міжкультурна тощо). Визначення функцій української мови в контексті міжкультурної комунікації, укладання культурно-орієнтованих навчальних матеріалів, проведення виховних заходів сприяють формуванню особистості, здатної до участі у полікультурному діалозі й уможливають досягнення поставленої мети.

Формування навичок міжкультурного спілкування у процесі вивчення мови з використанням навчального контенту, що враховує етнічні характеристики студентів за регіонами (представники англомовних африканських країн, представники франкомовних арабських країн, представники країн Азії, країн Близького Сходу) є продуктивним з огляду на подолання культурного шоку, який різною мірою відчують усі іноземні студенти у перший рік навчання, бо криза національної ідентичності, як наслідок неможливості конструктивного подолання культурного шоку, призводить до послаблення толерантності, що фіксується як «прояв нетерпимості у ставленнях та поведінці людини при взаємодії з іншими людьми» [5, с.134]

В основі успішної міжкультурної комунікації лежать особистісні ресурси: здатність витримувати складні ситуації, здатність до копінгу – активної взаємодії з новою ситуацією, її контролю, зміни або пристосування, здатність до прийняття важливих рішень в умовах невизначеності чи непередбачуваності результатів тощо. Розвиток у процесі взаємодії суб'єктів навчання навичок

етнічної толерантності, терпимості до чужих переконань, вірувань, поведінки є запорукою успішної міжкультурної адаптації.

Комфортність процесу навчання, сприятливий клімат у студентському середовищі, на наш погляд, є підґрунтям досягнення якісних результатів вивчення мови й природничо-наукових дисциплін на етапі підготовки до вступу іноземних громадян у ЗВО України. Шляхами створення комфортного клімату в полінаціональній групі іноземних студентів першого року навчання визначаємо створення навчальних ситуацій для міжкультурного діалогу, що уможлиблює виявлення спільних цінностей, світоглядних позицій, дотичних традицій; залучення студентів до позааудиторних заходів, де представники різних народів об'єднуються на основі ідей миру, поваги до прав людини, справедливості, турботи про довкілля, збереження здоров'я тощо. Зауважимо, що такі заходи проходять на основі міждисциплінарних зв'язків, коли студенти застосовують не лише знання з мови, що вивчається, а й інших дисциплін – фізики, хімії, біології, країнознавства. Це, з одного боку, підсилює впевненість у собі, підвищує «життєстійкість», а з іншого – сприяє взаєморозумінню, толерантному ставленню до оточуючих, терпимості до звичаїв представників інших культур і релігій.

Урахування викладачем національної та етнокультурної специфіки у процесі підготовки як аудиторних, так і позааудиторних занять, за нашими спостереженнями, істотно підвищує ефективність навчального процесу, мотивацію студентів до оволодіння мовою, розвиває комунікативні навички, що, врешті решт, позитивно впливає на процес міжкультурної комунікації й адаптації.

Понад 20 років на пропедевтичному етапі навчання іноземних громадян в УМСА активно працює клуб «Меридіани дружби», під час підготовки й проведення засідань якого іноземні студенти опиняються у природньому середовищі спілкування з українськими однолітками й студентами з майже 60

країн світу, які здобувають фахову освіту в різних університетах Полтави. «Давайте познайомимось!», «Вас вітає Україна!», «Національні свята України й моєї батьківщини» - ці та інші теми є традиційними у роботі клубу, й, відзначаються випускниками як один із чинників, що допомогли подолати мовний бар'єр, невпевненість у спілкуванні з представниками інших культур, знизили рівень напруги у мультикультурному освітньому середовищі, сприяли формуванню толерантного ставлення до співрозмовників.

Список літератури:

1. Богиня Л.В., Мізіна О.І. Перші кроки. Ознайомчий курс української мови. Навчальний посібник для іноземних студентів / Л.В. Богиня, О.І. Мізіна. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020. – 117 с.
2. Вечерок О. Роль міжкультурної комунікації на етапі довузівської підготовки іноземних громадян / О.Вечерок, С.Скальська, Л. Трусова // Витоки педагогічної майстерності: журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. – Полтава, 2020. Випуск 26. (Серія «Педагогічні науки»). – С. 33-36
3. Почебут Л.Г. Кросс-культурная и этническая психология / Л.Г. Почебут. – СПб. : Питер, 2012. – 336 с.
4. Фурманова В. П. Межкультурный диалог и дискурсивные стратегии взаимопонимания. / В.П. Фурманова // Иностранные языки в диалоге культур: политика, экономика, образование: тез. докл. Междунар. науч. - практ. конф. , 1-3 окт. 2009 г. /. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2009. – С. 64-66.
5. Oberg K/ Cultural Shok: Adjustment to new cultural environments / K. Oberg // Practical anthropology. – 1960. - №7. – P. 177-182